

Valimised.

Foto: Meelis Meilbaum/Virumaa Teataja

Avatus valimisvõitlusele Eesti 2015. aasta parlamendivalimistel^{1, 2}

KRISTIINE JÄRVAN
Riigikantselei Euroopa Liidu
eesistumise nõunik

Erakondadel on kasulik teada, milliseid valijarühmi on nende võimuses mõjutada, sealjuures tuleb tähelepanu pöörata ka neile valijagruppidele, kellel veel ei ole eelistusi välja kujunenud.

Poliitilise süsteemi stabiilsus. Poliitilise süsteemi stabiilsus on demokraatlikule riigile hädavajalik, samas ei saa poliitiliste eelistuste vahetumist lugeda läbinisti positiivseks ega ka negatiivseks. Muutumatu erakondlike eelistuste ja valikute puhul näeksime koalitsioonis ja opositsioonis aastast aastasse samu parteisid, mis ei ole aga demokraatlikule riigile omane – totaalselt muutumatu parteisüsteem võib riigi arenmist halvata, sest võimalolijad ei tunne enam nii suurt vajadust pingutada. Samas ei laseks üdini ebastabiilne parteisüsteem viia täielikult lõpuni poliitprogramme ning see tekitaks poliitilist ebakindlust, mille tõttu kannataks demokraatlik režiim. Tugevalt kõikuv poliitsüsteem lihtsustab äärmuslikumate kõrvalseisjate võimule tulekut (Mainwaring, Zoco 2007, 157–158). Parlamentaarse võimu vahetumise taga on

seega hääle vahetamine ning loomuliku demokraatliku protsessi tagab mõõdukas volatiilsuse tase. Demokraatliku riigi stabiilsuse määravad valijad, kes seavad oma häälega üles võimule pääsejad. Valijaid on väga mitmenäolisi ning sellest tulenevalt on erinevad ka poliitilised eelistused ja hääletamisharjumused.

Eesti erakondlik süsteem on laias laastus püsinud üsna muutumatuna, vähemalt taasiseseisvumisele järgnevate aastatega võrreldes. Loomulikult on aeg-ajalt nihkeid toimunud, mõned parteid on hääbunud ja tegevuse praktiliselt lõpetanud, teisalt on erakondasid jällegi juurde tekkinud. Viimast suurem muudatus Eesti parteimaastikul toimus 2015. aasta Riigikogu valimisel, kus parlamenti pääsesid nelja traditsioonilisema suurerakonna kõrval ka kaks nii-öelda uustulnukat – Eesti Vabaerakond ja Eesti Konservatiivne Rahvaerakond. Viimastest parlamendivalimistest alates on spekulatsioonid, milliste valijate hääled kahe uue ja arvestatava erakonna edu garanteerisid. Säärased muutused tõestavad, et Eesti valijaskonnas

Muutused tõestavad, et Eesti valijaskonnas on suur grupp valijaid, kelle erakondlikud eelistused on kõigutatavad.

¹ Artikkel põhineb autori magistritööl (Järvan 2017).

² Eelretsenseeritud artikkel.

peab olema üsna suur grupp valijaid, kelle erakondlikud eelistused on tegelikult kõigutatavad ning kes on seeläbi valimisvõitluse objektiks. Seega võib valimiskäitumine tunduda üldjoontes stabiilsena, kuid näiliselt stabiilse süsteemi taga võib olla korrapäratum individuaalne valimiskäitumine, kus osa valijatest muudavad oma eelistusi pidevalt.

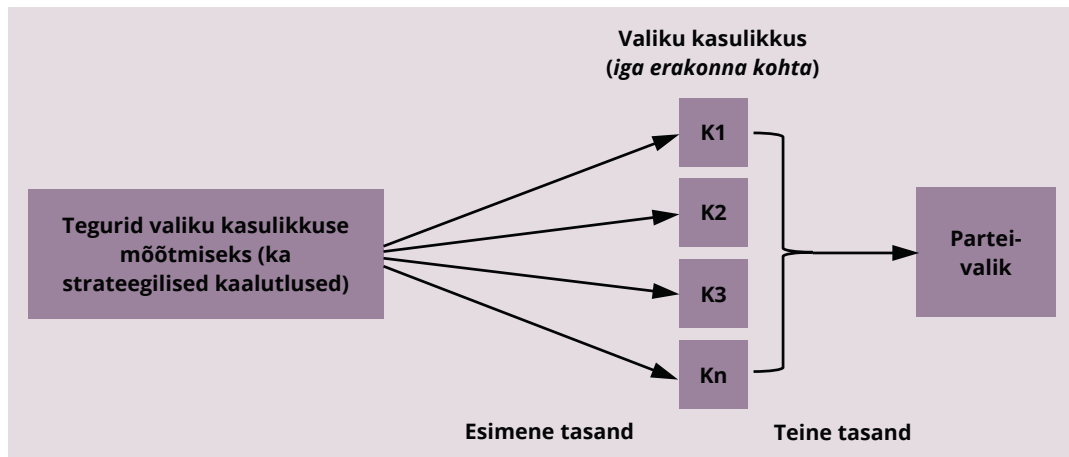
Näiliselt stabiilse süsteemi taga peituvat individuaalse valimiskäitumise ja hääle liikumise kirjeldamiseks ei piisa pelgalt valimistulemuste analüüsimisest, kuna nendes ei kajastu näiteks sama hulga individuaalsete hääle liikumine samade erakondade vahel. Niisamuti ei näita valimistulemused seda, kas valija erakondlik eelistus on kinnistunud või mitte. Seega on parim viis individuaalse valimiskäitumise seletamiseks kasutada küsitlusandmeid ning kaasata valimiskäitumise uurimisse valijate erinevad tunnused (sotsio-demograafilised omadused, poliitilised hoiakud jms). Viimase abil saab kirjeldada valijate poliitilist avatust – st, kas ja millisel määral ollakse valmis hääletama ühe vs. mitme erakonna poolt.

Volatiilsusnäitaja peegeldab parteimaastikul aset leidvaid suuri muutusi, kuid jätab välja indiviiditasandi. Valimiskäitumise kirjeldamisel kasutatakse tihtilugu volatiilsusnäitajat. Koguvolatiilsus näitab, kui suur on erakondade hääleprotsentide vahe kahtede järjest toimuvate valimiste vahel. Seda saab mõõta erinevatel tasemetel – nii ühe erakonna, erakondade grupi kui ka kogu parteisüsteemi lõikes. Volatiilsusnäitaja peegeldab hästi parteisüsteemi stabiilsust (mida väiksem volatiilsus, seda stabiilsem parteisüsteem) ning arvatakse, et koguvolatiilsuse ja demokraatia konsolideerumise vahel on negatiivne seos (Toka 1998, 590). Võrreldes ülejäänud Euroopaga, on Ida-Euroopa riikide volatiilsusnäitaja olnud enamjaolt kõrgem, samas on volatiilsus nii Eestis kui ka teistes Ida-Euroopa riikides alates 1990. aastatest langenud

ning on tänaseks võrreldav Lääne-Euroopa riikidega (Sikk 2006; Kangur 2011; Solvak 2011). Volatiilsusnäitaja kajastab valimistulemustes aset leidnud üldist, kuid samas ka minimaalset nihet. Oma häält vahetanud valijate koguarv võib tegelikkuses palju suurem olla, kuna koguvolatiilsus ei võta arvesse asjaolu, et kahe erakonna vahel võib toimuda märkimisväärne ning samas sarnase hulga hääle vahetumine (Bartolini, Mair 2007, 27–29; Solvak 2012, 116). Seega, volatiilsusnäitaja registreerib küll suuremahulised muutused parteisüsteemis, kuid jätab välja indiviiditasandi (Toka 1998, 590). Volatiilsust võib seega lugeda erakondliku konkurentsi kõige viimaseks tagajärjeks, see võtab kokku suure hulga indiviidide käitumise lõpptulemuse ning samas jätab välja lõpliku otsuseni jõudmise keeruka protsessi, mis aitaks aga volatiilsuse taset paremini seletada.

Valimiskäitumise uurimisel tuleb eristada poliitilisi hinnanguid ja otsuseid. Parteisüsteemi stabiilsuse seletamisel lähtutakse tihti volatiilsusnäitajast ja valijate lõplike hinnangute ehk parteivalikute võrdlemisest. Paraku ei saa viimase tõttu teada, kas valija hääle oli kõigutamatu või oleks see võinud üsna lihtsalt minna mõnele teisele parteile. Ühe diskreetse ehk vaatluse all olevatel valimistel tehtud reaalse parteivaliku juures on valijad tegelikult väga erinevad – mõned valijad on oma otsuses väga kindlad ning teised jällegi kõhklevad viimase hetkeni.

Van der Eijk, van der Brug, Kroh ja Franklin (2006) on loonud mudeli valija hääle kujunemise protsessist (joonis 1). Autorid mõtestavad hääle kujunemist läbi kahe tasandi – esimesel tasandil hindab valija iga olemasoleva erakonna kasulikkust ning teisel tasandil teeb neid hinnanguid arvesse võttes oma lõpliku valiku ehk hääletab. Mudel viitab sellele, et lõplikule parteivalikule eelneb üsnagi keerukas protsess, kus valija tunnused, kaalutlused ja muud tegurid mõjutavad tema hinnanguid igale erakonnale ning alles seejärel

JOONIS 1. Kahetasandiline mudel valija hääle kujunemisest

Allikas: van der Eijk et al. (2006, 428)

võetakse vastu konkreetne otsus. Seega saame valimisvõitlusest ehk erakondlikust konkurentsist rääkida vaid siis, kui valija näeb poliitilisel maastikul enam kui ühte parteid sobiva alternatiivina.

Üksnes valija diskreetse hääle analüüsimine on õigustatud kahepartei-süsteemis, kus valikukomplekt koosnebki vaid kahest võimalikust otsusest (erakonnast või kandidaadist) ning erinevate alternatiivide kasulikkuse mõõtmine ei oma suurt tähtsust. Mitmepartei-süsteemis ja mitme kandidaadiga valimissüsteemis võib valimiskäitumise uurimisel alternatiivsetele erakondadele antud hinnangute puudumine aga problemaatiliseks osutuda, kuna valija diskreetne hääl ei kajasta seda, kui suur oli teiste erakondade potentsiaalne võimalus hääl endale saada (van der Eijk et al. 2006, 426). Ainuüksi valija diskreetse hääle uurimisel võivad valimistulemused ja seega ka partei-süsteem tunduda märksa stabiilsemad kui nad tegelikult on, kuna tähelepanuta jäävad kõikvõimalikud teed, kuidas lõpliku parteivalikuni jõuti.

Avatus valimisvõitlusele.

Valimisvõitlust on süvitsi uurinud Cees van der Eijk ja Erik V. Oppenhuis oma töös „European parties’ performance in electoral competition” (1991, 59–60).

Autorid töötasid välja meetodi, mille abil saab kirjeldada valijate avatust valimisvõitlusele – st, kas ja mitme erakonna vahel valija hääletades kahtleb. Meetod seisneb küsitlusandmete kasutamisel, kus valijatel palutakse märkida iga erakonna kohta 10pallisel skaalal (1 – üldse mitte tõenäoline, 10 – väga tõenäoline), kui suure tõenäosusega nad valikus olevatele erakondadele oma hääle annaksid. Vastused kategoriseeritakse tõenäosuse tugevuse järgi: nõrk tõenäosus 1–5 palli, keskmine tõenäosus 6–7 palli ning kõrge tõenäosus 8–10 palli. Kategoriate moodustamise järel analüüsivad autorid erakondade vahelist konkurentsi (ingl *electoral competition*) ning järeldavad, et kui valija annab 8–10pallise hinnangu vaid ühele erakonnale, siis konkurentsi ei eksisteeri. Kui valija annab oma hääle kõrge tõenäosusega aga juba vähemalt kahele erakonnale, siis esineb valimisvõitlus ning tegelikkuses konkureeritakse selliste valijate hääle üle.

Kui valija on valmis andma oma häält enam kui ühele parteile, siis võib eeldada, et ta ei ole oma eelistustes niivõrd stabiilne ja vahetab suurema tõenäosusega erinevatel valimistel oma häält. 2011. aasta Eesti parlamendivalimiste järel läbi viidud küsitluse andmete analüüsimisel leiti, et

Ühele erakonnale lojaalsed valijad jäävad tõenäoliselt sama otsuse juurde ka järgnevatel valimistel.

erakonnatruuduse ja hääle vahetamise tõenäosuse vahel on tõepoolest negatiivne seos – ühele erakonnale lojaalsed valijad jäävad tõenäoliselt sama otsuse juurde ka järgnevatel valimistel (Järvan 2014, 20–21). Siit tulenevalt võib järeldada, et parteilojaalsed valijad tagavad valimistulemuste järjepidevuse ning valimisvõitlusele avatud jällegi erakondade vastutuse, kuna arvesse võetakse parteide lubadusi ja juba nähtavaid tulemusi (Solvak 2012, 117). Loomulikult esineb erandeid, kus mõne valija häält ei seleta ei tema sotsiaal-demograafilised tunnused, poliitilised hoiakud ega ka avatus valimisvõitlusele. Näiliselt seletamatu ja ennustamatu parteivaliku taga võib näiteks peituda protest, kus valija on hääle andnud erakonnale, kelle poolt hääletamist ta üldiselt väga tõenäoliseks ei pea. Niisamuti ei saa eeldada, et erakonnatruud valijad jäävad alati oma soosiku valimise juurde – ka nemad võivad oma häält vahetada, kuid seda siiski väiksema tõenäosusega.

Valimiskäitumise stabiilsus Eestis.

Koguvolatiilsus Eestis on aina langenud ning ei erine enam kuigi palju Lääne-Euroopa näitajatest. Seetõttu kaotab Eestist kui kõrge volatiilsusega postkommunistlikust riigist rääkimine tõsiseltvõetavust. Siinkohal võiks väita, et Eesti parteisüsteem on märkimisväärselt stabiliseerunud (Mölder 2013, 2). Tegelikult võib näiliselt stabiilse süsteemi taga taaskord peituda irregulaarne individuaalne valimiskäitumine, mida koguvolatiilsus niivõrd selgelt ei näita. Mölder (2013, 20) leiab, et nii 2003. aasta

ja 2007. aasta kui ka 2007. aasta ja 2011. aasta valimiste võrdluses on enam kui pool Eesti valijaskonnast muutnud oma hääletamisvalikut – seega võib parteisüsteem küll olla stabiliseerunud, kuid valijaskond mitte.

Sikk (2005) leidis kümmekond aastat tagasi, et uusi erakondi ei saada üldiselt edu (vaatamata tollal esinenud kõrgele volatiilsusele), samas pääsesid 2015. aasta Riigikogu valimistel üle valimiskünnise kaks suhtelist uut erakonda – Eesti Vabaerakond (EVA) ja Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE). Kahe uustulnuka tekkimine näitab, et märkimisväärne hulk Eesti valijaskonnast oli valmis üle vaatama oma varasemad poliitilised eelistused. Järelikult on Eestis arvestatav hulk neid, kes ei ole ilmtingimata truud vaid ühele erakonnale. On ka spekulatsioonid, millise sotsiaalse kuuluvusega ja varasemate poliitiliste eelistustega valijate taga oli EVA ja EKRE edu. Tõenäoliselt on nendel valijatel mõned iseäralikud tunnused või huvid, kuna EVA ja EKRE pidid neid mingisuguste spetsiifiliste omaduste või lubaduste abil paeluma.

Eesti valijaskonna poliitilise avatuse

analüüs. Eesti valijaskonna poliitilise avatuse analüüsimiseks kasutati 2015. aasta Riigikogu valimiste järgset uuringut (Saar Poll 2015), mille viis läbi uuringufirma Saar Poll. Küsitlus tehti personaalintervjuudena nii eesti kui ka vene keeles ning paberankeedi abil 2015. aasta märtsi jooksul. Valim koostati proportsionaalse juhuvalimi teel ning see koosnes 1007 Eestis elavast valimisealisest ja Riigikogu valimistel valimisõiguslikest inimestest. Küsitluse andmete põhjal saab hinnata valijate avatust valimisvõitlusele ning kaasata selle uurimisse ka valija poliitilised hoiakud, sotsiodemograafilised tunnused ning ka parteivaliku 2015. aasta Riigikogu valimistel.

Valijate poliitilise avatuse mõõtmisel võetakse aluseks 2015. aasta parlamendivalimiste järgse uuringu 30. küsimus:

Q30. Eestis on mitmeid erakondi, kes sooviksid Teie häält. Kui tõenäoline on, et Te üldse kunagi annate oma hääle järgnevalele erakondadele? Palun väljendage oma hinnangut skaalal 0–10, kus 0 tähendab „ei ole üldse tõenäoline” ning 10 tähendab „väga tõenäoline”.

Vastusevalikutesse on kaasatud kuus Eesti suuremat erakonda, kes 2015. aasta parlamendivalimiste järel Riigikogusse pääsesid: Isamaa ja Res Publica Liit (IRL), Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE), Eesti Reformierakond (REF), Eesti Keskerakond (KESK), Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE) ning Eesti Vabaerakond (EVA). Vastanute kategoriseerimiseks erakonnatruuduse järgi moodustati esialgu van der Eijki ja Oppenhuisi (1991) meetodi järgi uus tunnus, mis näitab, kui mitme erakonna eest valija suure tõenäosusega hääletab ehk mitut erakonda hindab 10-pallisel skaalal 8-10 palliga. Seejärel moodustatakse töö aluseks olev muutuja „avatus valimisvõitlusele“, mille järgi saab valijaid eristada läbi selle, kui mitme erakonna eest nad suure tõenäosusega hääletaksid. Viimase põhjal jagunevad valijad kolme gruppi:

- ▶ Erakonnatruud valijad – valijad, kes hääletaksid suure tõenäosusega vaid ühe erakonna eest.
- ▶ Valimisvõitlusele avatud valijad – valijad, kes hääletaksid suure tõenäosusega vähemalt kahe erakonna eest (2–6 erakonna eest).
- ▶ Kindla eelistusteta valijad – valijad, kes suure tõenäosusega ei anna oma häält ühelegi erakonnale.

Uue tunnuse „avatus valimisvõitlusele” ja kolme valijagrupi moodustamise järel võrreldakse nende rühmade profiile erinevate sotsiodemograafiliste tunnuste, hoiakute ja erakondlike eelistuste põhjal. Analüüsi lisatud sotsiodemograafilisteks tunnusteks on vanus, rahvus, sugu, palk ja haridus. Hoiakute all analüüsitakse valijate positsioone parem- ja vasakskaalal, suhtumist Euroopa ühinemise jätkumisse ning poliitilist hoiakut Venemaa suhtes. Poliitiliste eelistuste analüüsimisel

minnakse veelgi detailsemaks ning vaadeldakse iga erakonna valijaskonna sees suhtumist teistesse erakondadesse.

Eesti valijaskonnast on pool erakonnatruud ja veerand poliitiliselt avatud. 2011. aasta parlamendivalimiste järgse uuringuga võrreldes on lojaalsete valijate osakaal suurenenud ligikaudu 8 protsenti, valimisvõitlusele avatute osakaal on langenud 3 protsenti ning nende valijate osakaal, kes ei annaks suure tõenäosusega ühelegi erakonnale oma häält, on vähenenud ligikaudu 5 protsenti (tabel 1). 2015. aasta andmed näitavad, et vaid veerand Eesti valijaskonnast on valmis erinevaid alternatiive kaaluma ja oma häält vahetama. Seega on erakondliku konkurentsi objektiks võrdlemisi väike hulk valijaid. Muutus 2011. aasta ja 2015. aasta andmete vahel on veelgi üllatavam, kui võtta arvesse kahe uue erakonna, EKRE ja EVA parlamenti pääsemine.

Vaid veerand Eesti valijaskonnast on valmis alternatiive kaaluma ja oma häält vahetama.

Poliitiliselt avatud valijate sotsiaaldemograafiline profiil Eesti parlamendivalimistel. Erakonnatruude valijatega võrreldes on valimisvõitlusele avatud valijad suurema tõenäosusega eestlased ja veidi kõrgema haridustasemega. Poliitiliselt avatud valijad on tihtilugu ka keskmiselt veidi nooremad ja nende seas on enam kõrgemat sissetulekut (üle 1001 euro) teenivaid inimesi. Naiste ja meeste hulgas on valimisvõitlusele avatuid üsna võrdselt, mõlemal juhul ligi veerand koguarvust. Sotsiaal-demograafiliste tunnuste kaasamisel on näha, et tulevasti jõupositioone kõigutavad eeldatavasti vähem mitte-eestlased, madalama haridustasemega, vanemad ning lisaks ka

Valijate jagunemine	ENES* 2011		ENES 2015	
	arv	%	arv	%
Erakonnatruud valijad	415	41,5	497	49,4
Valimisvõitlusele avatud valijad	270	27	242	24,0
Ei vali ühtegi erakonda kõrge tõenäosusega	315	31,5	268	26,6
Kokku	1000	100	1007	100

TABEL 1. Valijate jagunemine tunnuse „avatus valimisvõitlusele” järgi 2011. aasta ning 2015. aasta parlamendivalimiste järel, valijate arv, %

Märkus: *ENES – Estonian National Election Study on parlamendivalimiste järel läbiviidav küsitlus
Allikas: autori koostatud (Saar Poll 2011; Saar Poll 2015) põhjal

pisut väiksema sissetulekuga inimesed. Eelmainitud sotsiaal-demograafiliste tunnustega inimesed koonduvad pigem ühtainust erakonda toetama ning nende ümberveenmine konkureerivate erakondade poolt ei ole ilmselt väga tõenäoline.

Poliitilised hoiakud erinevad eelkõige erakonniti ning ei sõltu poliitilisest avatusest.

Sotsiaal-demograafiliste tunnuste kõrval võivad poliitiliselt avatud ja mitteavatud valijaid eristada ka poliitilised hoiakud. Vasak- ja paremskaalal on valimisvõitlusele avatud valijaskond kas veidi vasakpoolsem või sama hinnanguga, võrreldes erakonnatruude ja kindla eelistusega valijatega. Samas ei käi eelnimetatud muster IRL-i valijaskonna kohta, kus valimisvõitlusele avatud valijad on hoopis märksa parempoolsemad kui teised kaks valijagrüppi.

IRL-i valijad hakkavad silma ka järgmises analüüsitavas hoiakus, milleks on toetus Euroopa ühinemise jätkumisele. Nimelt eristuvad IRL-i valijaskonna sees poliitilise avatuse kolme valijagrüpi osakaalud üsna tugevasti – valimisvõitlusele avatud valijad toetavad Euroopa ühinemisprotsessi jätkamist palju rohkem kui parteilojaalsed ja eelistusteta inimesed. Ülejäänud viie partei sees niivõrd suuri vahesid antud hoiakus ei ole. EKRE ja EVA poliitiliselt avatud valijad toetavad Euroopa ühinemist veidi vähem kui teised kaks valijagrüppi, SDE puhul teevad sama pigem SDE-le lojaalsed valijad ning REF-i ja KESK-i valijagrüppide

hinnangud on erakondade sees enamjaolt samasugused.

Suhtumine Venemaasse kui koostööpartnerisse või julgeolekuohtu loob samuti väga isemoodi pildi. Siinkohal erinevad erakonna sees olevad kolm poliitilise avatuse grüppi kõige enam Keskerakonna valijate seas, kus erakonnatruud näevad Venemaad väga kindlalt kui koostööpartnerit ning valimisvõitlusele avatud valijad peavad Venemaad pigem julgeolekuohuks. Teiste erakondade sees niivõrd ulatuslikke erinevusi ei ole. SDE ja EVA valijaskondade seas on kolme grüpi hoiakud peaaegu eristamatud. IRL-i ja EKRE poolt hääletanute hulgas peavad valimisvõitlusele avatud valijad Venemaad suuremal määral julgeolekuohuks kui teised kaks valijagrüppi ning Reformierakonna valijate hulgas on julgeolekuohuks hindamisel äärmuslikemaks hoopis erakonnatruud valijad.

Kõige stabiilsem valijaskond on Keskerakonnal ning kõige ebastabiilsem Isamaa ja Res Publica Liidul.

Valijate avatus valimisvõitlusele erineb ka erakondlike eelistuste järgi – mõne partei valijad on oma eelistustes kindlamad kui teised ning ei anna oma häält suure tõenäosusega ühelegi teisele parteile. Riigikogu valimiste järgse uuringu andmestiku järgi hääletas 2015. aasta Riigikogu valimistel 817 uuringus osalenud inimest (tabel 2). Ootuspäraselt on nende 817 inimese seas vähem neid, kes ei annaks enda sõnul suure tõenäosusega

Uuringud

Erakond	Avatus valimisvõitlusele						Kokku	
	erakonnatruud valijad		valimisvõitlusele avatud valijad		ei vali ühtegi erakonda suure tõenäosusega			
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Erakond Isamaa ja Res Publica Liit	37	37,37	43	43,43	19	19,19	99	100
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	60	47,62	40	31,75	26	20,63	126	100
Eesti Reformierakond	90	58,44	38	24,68	26	16,88	154	100
Eesti Keskerakond	161	73,52	35	15,98	23	10,50	219	100
Eesti Konservatiivne Rahvaerakond	27	43,55	22	35,48	13	20,97	62	100
Eesti Vabaerakond	48	50,53	28	229,47	19	20,00	95	100
Kokku	439	58,15	215	28,48	163	21,59	755	100

TABEL 2. Tunnuse „avatus valimisvõitlusele“ ja valija 2015. aasta parlamendivalimiste diskreetse hääle võrdlus, valijate arv, %

Allikas: autori koostatud (Saar Poll 2015) põhjal

oma häält mitte ühelegi erakonnale – kui terve uuringu peale on selle valijagrupi osakaal ligikaudu 27 protsenti, siis parlamendivalimistel osalenute seas on neid 20 protsenti. Viimast tulenevalt on nii erakonnatruude kui ka valimisvõitlusele avatud valijate osakaalud parlamendivalimistel hääletanute seas veidi suuremad.

Nende valijate osakaal, kes ei vali ühtegi erakonda suure tõenäosusega, on iga suurema erakonna juures üsna võrdne, ligikaudu viiendik – kõige enam eristuvad siinkohal aga Keskerakonna valijad, kelle hulgas on antud valijagrupi esindajaid vaid kümnendik. Viimast seletab aga hästi asjaolu, et Keskerakonna valijate seas on kõige enam erakonnatruud valijaid (ligikaudu kolmveerand valijatest). Üsna palju erakonnatruud valijaid on ka Reformierakonna valijate seas (58%). Järgnevad Vabaerakond (51%), Sotsiaaldemokraatlik Erakond (48%), Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (44%) ning Isamaa ja Res Publica Liit (37%). Valimisvõitlusele avatud valijate osakaal on erakonnatruude osakaalust suurem vaid Isamaa ja Res Publica Liidu

(IRL) poolt hääletanud inimeste seas. Erakonnalojalsete ja valimisvõitlusele avatute vahe on küllaltki väike veel Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) valijate puhul.

Kõige stabiilsem valijaskond on seega Keskerakonnal. Kui pidada silmas Keskerakonna valijate sotsiodemograafilisi tunnuseid, siis on erakonnatruude suur enamus ka mõistetav, kuna Keskerakonna poolt hääletavad vähem näiteks eestlased ja nooremad inimesed, kes on eelnenud analüüsi põhjal pigem poliitiliselt avatud mitmele erakonnale. Teise äärmusena hakkab silma jällegi Isamaa ja Res Publica Liidu valijaskond, kes erineb kõikide teise erakondade valijaskondadest selle poolest, et poliitiliselt avatud valijate osakaal ületab lojaalsete valijate osakaalu. Siit võib järeldada, et IRL-i valijaskond on kõiguv. Võrreldes teiste erakondadega on mõneti ebastabiilne ka Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijaskond, kus on lojaalseid valijaid küll enamuses (44%), kuid üsna suur kaal on siiski ka poliitiliselt avatud valijatel (35%).

IRL-i ja EKRE puhul on tegemist üsna sarnaseid ideoloogiaid järgivate erakondadega, seetõttu võiksid nad teoorias olla üksteisele kõige suuremad konkurendid ning rahvuskonservatiivsemat ideoloogiat pooldavad inimesed peaksid valiku tegemisel kaaluma just neid kahte erakonda. Samas näitab analüüs, et nii EKRE kui ka IRL-i valinud inimesed hääletaksid alternatiivse rahvuskonservatiivse erakonna poolt üsna väikese tõenäosusega (10pallisel skaalal ligikaudu 3 palliga). Silma hakkab ka see, et parlamendivalimistel EKRE poolt hääletanud inimesed

oleksid üle keskmise tõenäosusega valmis hääletama hoopis Eesti Vabaerakonna poolt, mille ideoloogia jääb rahvuskonservatismist pigem kaugele. Siinkohal võib rolli mängida nn uue erakonna fenomen, mis ajendab valijat näiteks protestimärgiks eelistama uusi jõude. Analüüsi kohaselt valiksid IRL-i valijad EKRE asemel tõenäolisemalt jällegi kas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna, Reformierakonna või Vabaerakonna. Viimane näitab, et poliitiline avatus ei sõltu täiel määral erakondade ideoloogilistest vaadetest.

KASUTATUD KIRJANDUS

- BARTOLINI, S., MAIR, P. (2007). Identity, competition and electoral availability: The stabilisation of European electorates 1885–1985. – ECPR Press, 27–29.
- JÄRVAN, K. (2014). Avatus valimisvõitlusele ja hääle vahetamise tõenäosus Eesti 2011. aasta parlamendivalimistel. Baka-laureusetöö, Tartu Ülikooli riigiteaduste instituut.
- JÄRVAN, K. (2017). Avatus valimisvõitlusele Eesti 2015. aasta parlamendivalimistel ning suhe sotsiodemograafiliste tunnuste, hoiakute ja erakondlike eelistustega. Magistr töö, Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituut.
- KANGUR, R. (2011). Valimiste volatiilsus Eestis ja valimised Euroopa Liidu riikides. – Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsi osakonna teemaleht, 1–4.
- LIPSET, S. M., ROKKAN, S. (1967). Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives. Free Press.
- MAINWARING, S., ZOCO, E. (2007). Political sequences and the stabilization of interparty competition. Electoral volatility in old and new democracies. – Party Politics, 13(2), 155–156.
- MÖLDER, M. (2013). Fluid voters behind a stabilising party system? Investigating party system parameters in Estonia. – 41st ECPR Joint Sessions of Workshops Johannes Gutenberg Universität, Mainz, 11.–16.03, 2–20.
- SAAR POLL. (2011). 2011. aasta Riigikogu valimiste järgne uuring. Saar Poll OÜ. Käsikiri.
- SAAR POLL. (2015). 2015. aasta Riigikogu valimiste järgne uuring. Saar Poll OÜ. Käsikiri.
- SIKK, A. (2005). How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe. – European Journal of Political Research, 44(3), 391–412.
- SOLVAK, M. (2011). Hääle vahetamine 2011. aasta Riigikogu valimistel. – Riigikogu Toimetised, 23, 50–55.
- SOLVAK, M. (2012). Parteivaliku vahetamine 2011. aasta valimistel. – R. Toomla (toim), Riigikogu valimised 2011. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 116–124.
- TOKA, G. (1998). Party appeals and voter loyalty in new democracies. – Political Studies, 46(3), 590.
- VAN DER EIJK, C., VAN DER BRUG, W., KROH, M., FRANLIK, M. (2006). Rethinking the dependent variable in voting behavior: On the measurement and analysis of electoral utilities. – Electoral Studies, 25(3), 424–447.
- VAN DER EIJK, C., OPPENHUIS, E. V. (1991). European parties' performance in electoral competition. – European Journal of Political Research, 19, 59–60.